

SEKTÖREL YIĞILMALARI KULLANARAK YEREL POTANSİYELİ TANIMLAMAK VE KIRSAL KALKINMA

İclal DİNÇER

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yıldız-İSTANBUL
iclaldincer@gmail.com

ÖZET

Bölgesel gelişme politikalarının, ulusal kalkınmayı sağlaması ve aynı zamanda bölgeler ve kırsal-kent arasında yaşanan gelişmişlik farklarını azaltması gerekmektedir. Türkiye’de kalkınma politikaları bu kapsamda geliştirildiği halde, uygulamada bu farklar giderilememektedir. Günümüzde kırsal alanların kalkındırılmasına yönelik çalışmalar giderek önem kazanmaktadır. Bu konuda Avrupa Birliği’nin girişimleri ve Avrupa ülkelerinin deneyimleri kırsal kalkınma, kırsal yeniden canlandırma, kırsal rönesans kavramlarına temellenmekte ve kırsal ekonominin gelişmesi için birbiriyle bağlantılı ve yerel faaliyetlere öncelik vermektedir. Türkiye’de Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda ise “...bölgelerin, sorunlarına ve potansiyellerine göre farklılaşan...” tedbirlerin uygulanması benimsenmektedir. Bu kapsamda çalışmanın amacı bölgelerin yerel potansiyellerini ortaya çıkarmak ve Türkiye’deki kırsal yerleşmelerin 1990 yılı itibarıyla dört temel sektörde (tarım, imalat sanayi, ticaret, hizmetler) gösterdikleri yığılmaları tanımlanmaktadır. Kırsal - kent dengesizliğinin azaltılmasında sektörel yığılma özelliklerinin kullanılması yerel ekonomiyi canlandırmada önemli bir araçtır. Bu çalışmanın bu konudaki temel bulguları Marmara, Ege ve Akdeniz kıyı illerinin kırsal alanlarında imalat sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinin birlikte gösterdikleri yığılmalar ve buna karşın Doğu Anadolu Bölgesi kırsal alanında sadece tarım sektörünün değil, hizmet sektörünün de ekonominin çevirici gücü olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal kalkınma, kırsal-kent dengesizliği, sektörel yığılma.

ABSTRACT

EXPLAINING LOCAL ECONOMIC POTENTIALS BY USING SECTORAL AGGREGATIONS AND RURAL DEVELOPMENT

It is expected that regional development policies provide national development, and also decrease the gap between development level of each regions and urban-rural areas. However, it hasn't been reduce this unbalanced development among the regions although regional development policies are built up with this approach. Nowadays, the development projects on rural areas are getting more and more important. In this regard, experiences and attempts of European Union are based on rural development, rural regeneration, rural renaissance etc. and gives priority to the development of rural economy. Meanwhile, in the 9th National Development Plan, it is espoused to take measures which change according to the problems and the potentials of the regions in Turkey.

In this frame, the aim of this paper, to introduce local potential of the regions and to define aggregations of rural settlements on the four main sectors –agriculture, industry, service, and commerce- in 1990. Aggregations of sectors are an important tool to regenerate local economy. In this regard, main objectives; aggregations of manufacturing industry, commercial and service sectors are the engine of economy in the rural areas of shore provinces in Mediterranean, Marmara and Aegean Sea. On the other side, it is not only agriculture but also service sector is the engine of the economy in Eastern Anatolia.

Keywords: rural development, unbalanced development, sectoral aggregation.

Giriş

Bölgesel gelişme politikalarının, bir taraftan bölgelerin verimliliğini yükselterek ulusal kalkınmayı sağlarken, diğer taraftan bölgeler ve kır-kent arasında yaşanan gelişmişlik farklılıklarını azaltmak üzere geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye’de birincisinden başlayarak hazırlanan tüm kalkınma planlarında bölge politikaları bu kapsamda geliştirildiği halde, bölgeler arası dengesizliklerin giderilemediği, kent-kır arasında yaşanan farklılıkların ise giderek büyüdüğü izlenmektedir.

Oysa günümüzde kırsal alanların kalkındırılmasına yönelik çalışmalar giderek önem kazanmaktadır. Avrupa Birliği’nin Topluluk girişimi olarak, kırsal alanların kalkındırılması amacına yönelik olarak düzenlediği 1991–1994 dönemini kapsayan LEADER I ve 1994–1999 dönemini kapsayan LEADER II programları önemli deneyimler oluşturmuştur. Bu programları takiben geliştirilen ve 2000–2006 yıllarını kapsayan LEADER+ girişimi uygulamaya konulmuştur [1]. Avrupa ülkelerinde farklı uygulamalara rastlamakla birlikte temelde hepsinin ortak yaklaşımı kırsal alanın artan önemini kabul etmeleridir. Örneğin İngiltere’de 2000 yılında yayımlanan Kırsal Beyaz Kitap’ta (Rural White Paper), İngiliz Hükümeti kırsal alan koşullarını ve kırsal toplumun ihtiyaçlarını göz önünde tutma yükümlülüğünü üstlenmiş, dolayısıyla, kırsal alan İngiltere’de politika belirleme ve uygulama süreçlerinin zorunlu bir parçası olmuş, kırsal kalkınma (rural development), kırsal yeniden canlandırma (rural regeneration), kırsal rönesans (rural renaissance) kavramları bu kapsamda geliştirilmeye başlanmıştır [2].

Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda kırsal alana ilişkin öngörüler incelendiğinde “...bölgelerin, sorunlarına ve potansiyellerine göre farklılaştırılmış tedbirleri içeren bütüncül bir bölgesel

gelişme politikası yürütülerek etkinleştirilmesi...”nin temel bir strateji alanı olarak öne çıktığı görülmektedir [3]. Bu bağlamda bölgelerin özelliklerinin ayrıntıda incelenmesi ve bu veriler ışığında her bölge özelinde farklılaşan politikaların geliştirilmesi önem kazanmaktadır. Çok eksenli olması gereken bu inceleme alanları içinde mevcut istihdam yapısının çözümlenmesi de önemli bir eksen oluşturmaktadır. Devlet Planlama Teşkilatının hazırlamış olduğu “Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi” [4] çalışmasında kırsal alanda tarım ve tarım dışı sektörlerin 1990 yılından 2004 yılına kadar geçirdiği değişim irdelenmektedir (Tablo 1). Bu verilere göre 14 yıllık zaman diliminde tarım sektöründe istihdam oranı %77’den %67’ye kadar düşmüştür. Türkiye genelinde yaşanan bu düşüşün bölgeler ya da iller özelindeki durumları ise ayrıntılı çalışmaları gerektirmektedir. Bu çalışmalarda yüzde dağılımlarının değişimi yeterli olmamakta illerin ekonomik karakterini ortaya çıkaracak sektörel yığılımların çözümlenmesi önem kazanmaktadır. Bu makale¹ kırsal alandaki ekonomik coğrafyayı çözümlenmeye çalışan yaklaşımlardan biri olarak ele alınmıştır.

Tablo 1: Türkiye Kırsal Alanında Toplam İstihdam (bin kişi)

YILLAR	TARIM	TARIM DIŞI	TOPLAM
2004	6.716	3.233	9.949
%	67,5	32,5	100,0
2000	7.349	3.128	10.477
%	70,1	29,9	100,0
1995	8.635	2.559	11.194
%	77,1	22,9	100,0
1990	8.308	2.515	10.823
%	76,8	23,2	100,0

Kaynak: DPT (2004) Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi

¹ Çalışmanın tamamı yazar tarafından “Türkiye’de Eşitsiz Gelişme: 1985-1990 Döneminde Göç-GSYİH-Sektörel Uzmanlaşmalar” başlığı altında 2002 yılında gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın Kapsamı ve Tekniği

Bu çalışmada her ilin kırsal alanındaki ² istihdam yapısının Türkiye içindeki ağırlığı 1990 yılı verileri [5] ile değerlendirilerek bir kesit analizi yapılmaktadır. Bu kapsamda her ilin kırsal yerleşmelerinde yaşayan ve tarım, imalat sanayi, ticaret ve hizmetler sektörlerinde çalışan nüfus değerleri ile Türkiye kırsal alanındaki sektör değerleri karşılaştırılarak her sektör için lokasyon katsayıları³ hesaplanmaktadır. Kırsal yerleşmelerin sektörel dağılımlarında tarım sektörünün tüm illerde en büyük ağırlığı alması beklenen bir sonuçtur. Bu nedenle çalışmada lokasyon katsayısı uygulanarak sektörlerin birbirlerine göre ağırlıklarının ölçülmesi gerçekleştirilmekte ve kırsal yerleşmelerdeki yığılma özelliği yapı tanımlanmaktadır. Bu değerlerin harita üzerine aktarılmasıyla illerin kırsal alanlarında yığılma gösteren sektör ya da sektörlerin coğrafi dağılımları ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma ile tanımlanmaya çalışılan sektörel ve coğrafi yığılma özelliklerinin bölgelerin kırsal kalkınma politikalarının üretilmesinde veri teşkil etmesi beklenmektedir. Yığılma yapısının yavaş değişen özellik taşımasına karşın periyodik olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak 2000 yılı verileri ile yapılacak değerlendirme ve karşılaştırmalı analizler bu çalışmanın dışında tutulmuştur.

Bulgular

İllerin kırsal alanda yaşayan nüfuslarının istihdam edildikleri dört ana sektör üzerinden yapılan lokasyon katsayıları Tablo 2'de izlenmektedir. Bu tablonun yorumu iki yönlü olarak yapılacaktır. Önce her sektördeki yığılmanın Türkiye

coğrafyasındaki dağılımı değerlendirilecek, bölgelerin potansiyelleri tanımlanmaya

İLLER	TARIM	SANAYİ	TİCARET	HİZMET
ADANA	1.00	1.00	0.84	1.19
ADYAMAN	1.10	0.31	0.26	0.63
AFYON	1.02	1.04	0.68	0.83
AĞRI	1.08	0.46	0.24	0.85
AMASYA	1.07	0.35	0.43	0.95
ANKARA	0.94	0.95	1.09	1.80
ANTALYA	0.94	0.80	2.84	1.09
ARTVİN	1.00	1.01	0.64	1.25
AYDIN	0.97	1.06	1.39	1.08
BALIKESİR	0.99	1.06	1.13	0.96
BİLECİK	0.98	1.74	0.80	0.80
BİNGÖL	1.08	0.25	0.39	0.95
BİTLİS	1.09	0.24	0.23	0.74
BOLU	0.97	1.22	1.46	1.16
BURDUR	0.98	1.78	0.66	0.96
BURSA	0.98	1.39	1.19	0.88
ÇANAKKALE	0.97	1.19	1.19	1.53
ÇANKIRI	1.06	0.46	0.57	0.91
ÇORUM	1.09	0.29	0.34	0.61
DENİZLİ	0.93	2.04	1.44	1.21
DIYARBAKIR	1.10	0.18	0.25	0.69
EDİRNE	1.04	0.64	0.79	0.94
ELAZIĞ	1.03	0.50	0.58	1.16
ERZİNCAN	1.01	0.57	1.02	1.18
ERZURUM	1.07	0.27	0.31	1.01
ESKİŞEHİR	1.02	0.64	0.71	0.88
GAZİANTEP	1.07	0.52	0.45	0.74
GİRESUN	1.06	0.62	0.60	0.80
GÜMÜŞHANE	1.02	0.40	0.63	1.06
HAKKARI	1.03	0.28	0.31	2.22
HATAY	0.93	1.69	1.33	1.59
ISPARTA	0.94	2.18	0.93	1.21
İÇEL	0.98	0.87	1.41	1.16
İSTANBUL	0.49	4.34	4.16	2.76
İZMİR	0.96	1.37	1.42	1.04
KARS	1.09	0.48	0.35	0.79
KASTAMONU	1.08	0.49	0.42	0.77
KAYSERİ	0.89	2.30	0.81	1.60
KIRKLARELİ	0.93	1.79	1.25	1.56
KIRŞEHİR	1.03	0.54	0.55	1.07
KOCAELİ	0.72	3.50	2.18	2.56
KONYA	1.03	1.03	0.73	0.86
KÜTAHYA	0.98	0.99	0.68	0.78
MALATYA	1.05	0.57	0.56	1.26
MANİSA	1.05	1.09	0.68	0.69
MARAS	1.06	0.55	0.48	0.70
MARDİN	1.07	0.13	0.28	1.20
MUĞLA	0.88	1.19	2.27	1.27
MUŞ	1.09	0.33	0.27	0.83
NEVŞEHİR	1.02	0.58	1.20	1.09
NİĞDE	0.99	1.56	0.39	0.82
ORDU	1.06	0.74	0.59	0.69
RİZE	0.98	1.90	0.96	0.85
SAKARYA	0.94	1.33	1.48	1.64
SAMSUN	1.08	0.51	0.52	0.70
SİRT	1.05	0.17	0.35	1.81
SİNOP	1.06	0.66	0.43	0.86
SİVAS	1.07	0.44	0.40	0.69
TEKİRDAĞ	0.90	2.48	1.21	1.33
TOKAT	1.08	0.72	0.30	0.67
TRABZON	0.97	1.03	1.13	1.30
TUNCELİ	1.05	0.25	0.42	1.66
URFA	1.11	0.12	0.23	0.50
UŞAK	1.00	2.03	0.64	0.78
VAN	1.06	0.29	0.29	1.21
YOZGAT	1.09	0.28	0.35	0.64
ZONGULDAK	0.93	0.86	0.97	1.01
AKSARAY	1.02	1.15	0.79	0.77
BAYBURT	1.08	0.17	0.32	0.68
KARAMAN	1.05	0.83	0.42	0.77
KIRIKKALE	1.00	0.92	0.64	1.31
BATMAN	1.10	0.23	0.22	0.82
ŞIRNAK	0.97	0.10	0.19	3.67

² Kırsal alan tanımı; ilçe merkezleri dışında kalan ve nüfusu ne olursa olsun "köy" statüsünde olan yerleşmeleri kapsamaktadır.

³ Lokasyon katsayısı = İl (1) Sektör-1 istihdamı / İl (1) Toplam istihdam / Türkiye-Sektör -1 / Türkiye Toplam istihdam olarak uygulanmıştır.

çalışılacaktır. İkinci olarak ise her ilde yığılma gösteren sektör ya da sektörler yorumlanmaya çalışılacaktır (Tablo 2, Harita 1, Harita 2, Harita 3, Harita 4).

Tarım Sektörü Açısından:

Tarım sektöründe lokasyon katsayısı en düşük olan il, beklendiği gibi İstanbul (0,49)'dur. İstanbul'un kırsal alana doğru gelişen kentsel yapısı bunu getirmektedir. Kocaeli de (0,72) en düşük ikinci ildir. İstanbul ve Kocaeli'den sonra Kayseri (0,89) ve Tekirdağ (0,90) da kırsal alandaki tarım lokasyon katsayıları düşük illerdir. Antalya, Aydın Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Denizli, Isparta, Hatay, İzmir, Kayseri, Kütahya, Muğla, Rize gibi tarımsal verimliliğin yüksek olduğu illerde de tarım sektöründe lokasyon katsayısı 1.00'in altındadır. Bu veriler, bu illerdeki kırsal nüfusun istihdamında tarım sektörünün dışındaki sektörlerin hakim olduğunu göstermektedir.

Bu illerin coğrafi dağılımına bakıldığında (Harita 1) 1.00'in altında lokasyon katsayısına sahip kırsal yerleşmelerin Marmara, Ege ve Akdeniz kıyılarında yoğunlaştığı gözlenmektedir. Bu dağılım kıyı illerindeki kırsal nüfusun Türkiye'nin diğer illerine oranla tarım dışındaki sektörlerde uzmanlaşmaya başladığının işareti olarak kabul edilebilir. Lokasyon katsayısı 1,00'in üzerinde olan illerde değerler homojen olarak dağılmakta olup, bu konuda maksimum değer 1,11 ile Urfa, 1,10 ile Adıyaman, Diyarbakır ve Batman'dır. Bu sektörde illerde yüksek bir yığılmanın olmaması kırsal alanda yaşayan nüfusun –çalışsın ya da çalışmasın- kendini tarım sektöründe çalışıyor olarak ifade etmesinden kaynaklanmaktadır. Oysa uzun yıllardır tarım sektöründe uygulanan politikaların Türk çiftçisini bu sektörden giderek uzaklaştırdığı bilinmektedir.

İmalat Sanayi Açısından:

Kırsal alanda yaşayan ve imalat sanayi sektöründe çalıştığını ifade eden nüfusun yığılma gösterdiği, dolayısıyla lokasyon katsayısı 1,00'in üzerinde olan iller arasında en yüksek değerler İstanbul (4,34), Kocaeli (3,50), Tekirdağ (2,48) gibi beklenen illerde gerçekleşmektedir. Bu illerin İstanbul ile kırsal alanlarında yer alan imalat sektörü ve bu sektörde çalışıp, kırsal bölgelerde oturan nüfusunun varlığı bu yığılma değerlerini getirmektedir. Ancak, Kayseri (2,30), Isparta (2,18), Denizli (2,04), Uşak (2,03) gibi illerin de kırsal alanlarında sanayi sektöründeki lokasyon katsayılarının yüksekliği dikkat çekicidir.

Daha düşük düzeyde olmakla birlikte; Rize (1,90), Kırklareli (1,79), Burdur (1,78), Bilecik (1,74), Hatay (1,69), Niğde (1,56)'de de değerler 1.00'in üzerinde çıkmaktadır. Bu kapsamda, kırsal alanda yaşayan ve imalat sanayinde çalışan nüfusun varlığı bir taraftan kırsal alanda kurulmuş olan sanayi tesislerine işaret etmekte, diğer taraftan ise artan ulaşım olanakları ile kırsal oturan ve kent (il/ilçe) merkezinde çalışan nüfusa dikkat çekmektedir.

Bu özellikleri taşıyan illerin coğrafi dağılımına bakıldığında ise (Harita 2); kırsal alandaki sanayi yoğunlaşmasının Marmara ve Ege Bölgeleri illeri ile İç Ege ve İç Anadolu Bölgesinin güneyinde gerçekleştiği izlenmektedir. Bu dağılımda en dikkat çekici özellik daha sonraki yıllarda sanayi sektöründe gelişme gösteren Burdur, Isparta, Uşak, Denizli gibi illerin sanayi gelişiminin kırsal alanda oturan nüfus ile bağlantılı olarak okunması gerekliliğidir.

Ticaret Sektörü Açısından:

Kırsal alanda ticaret sektörü lokasyon katsayısının 1,00'in üstünde olduğu il sayısı diğer sektörlerden daha azdır. Aynı şekilde değerlerin 1,00'in üstüne çıkma düzeyi de sınırlıdır. Beklendiği gibi en yüksek

değerler; İstanbul (4,16), Kocaeli (2,18), kırsal alanlarında gerçekleşmektedir. Fakat yanı sıra turizmin gelişimini yansıtan Antalya (2,84), ve Muğla (2,18) yüksek yığılmanın gerçekleştiği illerdir. Bu illeri takip eden, Sakarya (1,48), Bolu (1,46), Denizli (1,44), İçel (1,41) ve Hatay (1,33) da ikinci yüksek grubu oluşturmaktadır.

Bu illerin coğrafi dağılımının (Harita 3); ortak özellikleri kıyı illeri olmaları veya Avrupa-Ortadoğu uluslararası transit yolunun üzerinde yer almalarıdır. Bu bulgular Türkiye'nin ekonomik coğrafyasının oluşumunda turizm ve ana ulaşım bağlantıları üzerinde gelişen ticaret sektörlerinin önemini vurgulamakta ve bunun sadece kentsel alanları değil, kırsal alanları da kapsayacak şekilde etkin sektörler olduğuna işaret etmektedir.

Hizmetler Sektörü Açısından:

Hizmetler sektörünün kırsal alanda lokasyon katsayısının 1,00'in üstünde gerçekleştiği il sayısı diğer sektörlerden fazladır. İstanbul (2,76) ve Kocaeli'nin (2,56) yanı sıra en yüksek iki değer Hakkâri (2,22) ve Şırnak'ta (3,67) gerçekleşmektedir. Bu illeri Siirt (1,81), Ankara (1,80), Tunceli (1,66), Sakarya (1,64), Kayseri (1,60), Hatay (1,59), Kırklareli (1,56), Çanakkale (1,53) illeri takip etmektedir. İstanbul, Kocaeli, Ankara, Sakarya, Kayseri gibi illerin dışındaki iller sınır illeri ve Doğu Anadolu Bölgesi illeri olup bu illerdeki kamu hizmet sektörü ağırlıkla askeri nüfusu ifade etmektedir.

Bu sektörde lokasyon katsayısı 1,00'in üstünde olan illerin coğrafi dağılımına bakıldığında ise (Harita 4); Marmara, Ege ve Akdeniz kıyı illeri ile uluslararası karayolu üzerinde yer alan illeri öncelikle belirtmek gerekmektedir. Bu bölge illerinin diğer sektörlerdeki yapıları göz önüne alındığında imalat sanayi ve ticaret sektörleri paralelinde gelişen kişisel hizmetler karakterinin baskın olduğunu

belirtmek gerekmektedir. Buna karşın Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerindeki hizmetler sektörü yığılmasının altyapısını kamu hizmetleri oluşturmaktadır.

Birden Fazla Sektörde Yığılmanın Olduğu İller:

Kırsal alanda yaşayan nüfusun çalıştığı sektörleri temel alarak elde edilen bu bulgular birden fazla sektörde yığılmanın yaşandığı illere de işaret etmektedir. Bu iller diğerlerine oranla sektörler arası ilişkiler kurabilen dolayısıyla daha gelişmiş ekonomiye sahip bir kırsal alana işaret etmesi açısından önem taşımaktadır. Bu iller arasında

1. Sadece tarım sektöründe yığılma gösteren: Adıyaman, Ağrı, Amasya, Bingöl, Bitlis, Çankırı, Çorum, Diyarbakır, Edirne, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Kars, Kastamonu, Maraş, Muş, Samsun, Sinop, Sivas, Tokat, Urfa, Yozgat, Bayburt, Karaman, Batman
2. Tarım ve sanayi sektörlerinde yığılma gösteren iller: Afyon, Konya, Manisa, Uşak, Aksaray
3. Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde yığılma gösteren: Adana, Artvin
4. Tarım ve hizmet sektörlerinde yığılma gösteren: Elazığ, Erzurum, Gümüşhane, Hakkâri, Kırşehir, Malatya, Mardin, Ordu, Siirt, Tunceli, Van
5. Tarım, ticaret ve hizmet sektörlerinde yığılma gösteren: Erzincan, Nevşehir
6. Ticaret ve hizmet sektörlerinde yığılma gösteren: Ankara, Antalya, İçel
7. Sadece sanayi sektöründe yığılma gösteren: Bilecik, Burdur, Niğde, Rize
8. Sanayi ve ticaret sektörlerinde yığılma gösteren: Balıkesir, Bursa
9. Sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinde yığılma gösteren: Aydın, Bolu, Çanakkale, Denizli, Hatay, İstanbul, İzmir, Kırklareli, Kocaeli, Muğla, Sakarya, Tekirdağ, Trabzon
10. Sanayi ve hizmet sektörlerinde yığılma gösteren: Isparta, Kayseri
11. Sadece hizmet sektöründe yığılma gösteren: Zonguldak, Şırnak

12. Hiçbir sektörde yığılma göstermeyen: Kütahya illerini izlemek mümkündür.

Bu iller arasında tarım dışında ve birden fazla sektörde özellikle de sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinde aynı anda yığılma gösteren illerin (Grup 9) diğer illere oranla daha yüksek gelişmişlik düzeyine sahip oldukları ve bunun kırsal alanlarını da etkilediği ortaya çıkmaktadır.

Sektörlerde En Yüksek Yığılmanın Görüldüğü İller:

Yapılan analiz sonuçlarında en yüksek lokasyon katsayısı değerleri sırası ile; İstanbul'da sanayi (4,34) ve ticaret (4,16), Şırnak'ta hizmet (3,67), Kocaeli'de sanayi (3,50), Antalya'da ticaret (2,84), İstanbul'da hizmet (2,76), Kocaeli'de hizmet (2,56), Tekirdağ'da sanayi (2,48), Kayseri'de sanayi (2,30), Muğla'da ticaret (2,27), Hakkari'de hizmet (2,22), Kocaeli'de ticaret (2,18), Denizli'de sanayi (2,04), Uşak'ta sanayi (2,03) şeklinde dağılmaktadır. İllerin kırsal alanlarında 2.00'nin üzerinde gerçekleşen sektörel yığılmalar Türkiye'nin ekonomik coğrafyasını okumada yeni açılımlar getirmektedir. Şöyle ki;

- İstanbul'un yakın çevresindeki illerin kırsal alanlarını da etkileyerek, bu bölgelerde tarım dışındaki sektörlerin gelişimine ivme kazandırdığı,
- Marmara, Ege ve Akdeniz kıyı illerinin kırsal alanlarında imalat sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinin birlikte geliştiği,
- Avrupa-Orta Doğu karayolu üzerinde yer alan illerin kırsal alanlarının da bu üç sektörün etkisi altında olduğu izlenmektedir. Buna karşın
- Genelde tarım sektörü ile tanımlanan Doğu Anadolu Bölgesinde sadece kentsel alanlarda değil, kırsal alanlarda da bazı illerin ekonomilerinin çevirici gücünün hizmet sektörü tarafından oluşturulduğu görülmektedir.

Sonuç: Kır - Kent Dengesizliğinin Giderilmesinde Sektörel Yığılma Verilerinden Nasıl Yararlanılabilir?

Ulusal Kırsal Kalkınma Strateji belgesinde de belirtildiği üzere "...kırsal ekonominin güçlenmesinde temel kaynak, kırsal alanın yerelde sahip olduğu varlıklardır. Kırsal ekonominin, hızla değişen pazarlarda rekabet gücü kazanabilmesi için tarımsal verimliliği sağlamanın yanında, karşılaştırmalı üstünlüklerinin olduğu alanlarda, yerel ayırt edici özelliklerini belirleyerek ve bunları geliştirerek, sahip olduğu varlıkları, yenilikçi yöresel ürünlere dönüştürmesi ve dış pazarlara açılması önem arz etmektedir...". Bu temel ilke kırsal alandaki varlıkların doğru tesbit edilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle doğru ve sistematik bilginin periyodik olarak toplanması ve gelişmeleri yönlendirmede stratejik bir araç olarak kullanılması önem taşımaktadır.

Türkiye'de kırsal yerleşimlerin bölgelere göre farklılıklar taşımakla beraber küçük nüfuslu, dağınık ve çok sayıda olması bu alanlar için geliştirilecek politikaları ve uygulamaları zorlaştırmaktadır. Bu açıdan sektörel uzmanlaşmaların, ekonominin yığılma gösterdiği alanların tespiti bu zorlukları aşmada önemli bir araç olarak gözükmektedir.

Tablo 2: Kırsal Yerleşmelerde İstihdama Göre Lokasyon Katsayıları – 1990

Kaynak: DİE 1990 "Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyo Ekonomik nitelikleri" verileri kullanılarak bu çalışma kapsamında üretilmiştir.

Harita 1: Kırsal Yerleşmeler: Tarım Sektöründe Uzmanlaşan İller-1990

Kaynak: DİE 1990 "Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyo Ekonomik Nitelikleri" verileri kullanılarak bu çalışma kapsamında üretilmiştir.

Harita 2: Kırsal Yerleşmeler: İmalat Sanayi Sektöründe Uzmanlaşan İller-1990

Kaynak: DİE 1990 "Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyo Ekonomik Nitelikleri" verileri kullanılarak bu çalışma kapsamında üretilmiştir.

Kaynaklar

1. LEADER + (Liason Entre Actions pour le Développement de L'Economie Rurale – links between actions for the development of the rural economy -kırsal ekonominin gelişmesi için birbiriyle bağlantılı faaliyetler) Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://europa.eu.int/comm/agriculture/rur/leaderplus/pdf/library/methodology/139en.pdf> içinde Kırsal Alanda İşbirliği ve Örgütlenme Özel İhtisas Komisyonu Raporu http://plan9.dpt.gov.tr/oik16_1_kirsalisbirligi/Rapor_05_04_2006.doc
2. Dinçer, İ. Enlil, Z. (2007) Metropol Çeperindeki Kırsal Alanların Planlanmasında Yenilikçi Yaklaşımlar, Bölge Biliminde Yeni Yaklaşımlar, 12.Ulusal Bölge Bilimi /Bölge Planlama Kongresi, İTÜ, İstanbul, ss: 19-30.
3. Devlet Planlama Teşkilatı (2006) Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (Mayıs 2007'de ziyaret edildi). <http://plan9.dpt.gov.tr>
4. Devlet Planlama Teşkilatı (2004) Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, (Mayıs 2007'de ziyaret edildi). <http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/strateji/UKKS.pdf>
5. Devlet İstatistik Enstitüsü, 1990 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, DİE Yayını: 1369, Ankara, 1997.